

SOU 2025:67 Arlanda – en viktig port för det svenska välståndet

Swedavias uppdrag är att äga, driva och utveckla det nationella basutbudet av flygplatser i Sverige. Swedavia ska även inom ramen för affärsmässighet aktivt medverka i utvecklingen av den svenska transportsektorn och bidra till att de av riksdagen beslutade transportpolitiska målen uppnås. Det nationella basutbudet består av flygplatserna Stockholm Arlanda, Göteborg Landvetter, Malmö, Stockholm Bromma, Kiruna, Luleå, Umeå, Åre Östersund, Visby och Ronneby.

Övergripande synpunkter

Det är mycket positivt att Arlandasamordningen genomförts och att arbetet resulterat i en lista med en stor bredd av förslag på åtgärder. Flera av åtgärderna ser vi som helt nödvändiga för att ytterligare stärka Stockholm Arlanda Airport som ett multimodalt trafiknav, det skapar nytta lokalt, regionalt och för hela landet. Åtgärder som föreslås stärker arbetsmarknaden och utvecklar möjligheten att resa till och från flygplatsen med alla trafikslag vilket är positivt för Swedavias resenärer och flygplatsens anställda. Det viktiga nu är att beslut fattas som tar oss i rätt riktning.

Swedavia har under utredningens gång haft möten med samordnaren och levererat ett omfattande underlag. Vi kan konstatera att flera förslag som framförts av Swedavia har tagits vidare till utredningsförslagen. Vår bedömning är att ett genomförande av ett antal av åtgärderna medför att Arlandas konkurrenskraft stärks vilket är av stor vikt för att utveckla en bärkraftig nationell och internationell flygmarknad i Sverige.

Ett flertal utredningar har nu genomförts under de senaste åren kopplat till statens ansvar för flygplatssystemet i Sverige. Strax före sommaren tillsattes ytterligare en utredning med ett brett anslag över statens ansvar. Vi hoppas att denna utredning kommer att samla ihop och slutföra tidigare arbete och därmed möjliggöra för Sverige viktiga beslut.

Swedavia menar att följande tre åtgärdsförslag från Arlandasamordnaren behöver prioriteras och hanteras skyndsamt:

- Nya förutsättningar för Arlandabanan
- Åtgärder i väg- och järnvägsinfrastruktur
- Stärkt kollektivtrafik till Arlanda

Därutöver anser vi att bland annat följande punkter behöver utredas ytterligare:

- Förslag om åtgärder för taxiverksamheten på Arlanda
- Trafiksäkerhetsåtgärder, inklusive nykterhetskontroll
- Trängselskatt på E4

Våra mer detaljerade synpunkter på Arlandasamordningens förslag återfinns nedan.

Förslag som positivt påverkar Arlandas konkurrenskraft

Vi menar att tre områden med åtgärdsförslag är prioriterade och vi bedömer också att dessa tre också har störst potential att stärka Arlandas konkurrenskraft.

Nya förutsättningar för Arlandabanan

Järnvägstrafik är kapacitetsstark, erbjuder snabba resor och spelar därför en stor roll för marktransporter till och från Arlanda. Ytterligare utveckling av järnvägstrafiken menar vi hämmas av avstigningsavgiften på Arlanda C. Därför anser vi att det är positivt att avgiften och avtalet ses över för att medge förändrade förutsättningar för mer spårtrafik, för ökad konkurrens på spåren samt en mer attraktiv prisbild för biljetter.

Swedavia anser att frågan ska hanteras skyndsamt, för att komma närmare en eventuell lösning. Vi noterar att samordnaren ger tre alternativa förslag på hur nya förutsättningar kan åstadkommas. Swedavia avvaktar fortsatt arbete kring alternativen innan synpunkter ges på desamma.

Åtgärder i väg- och järnvägsinfrastruktur

Samordnaren lämnar åtgärdsförslag inom infrastruktur som är positiva och som skulle föra med sig nyttor och stärkt konkurrenskraft för Arlanda. Flera av förslagen har Swedavia och andra förespråkat under lång tid. Ett antal av dem är också utredda i åtgärdsvalsstudier samt andra planer. Swedavia vill särskilt lyfta fram fyrspar Uppsala – länsgränsen, Märsta station och bangård, kapacitetsförbättringar och utbyggnationer på E4 samt Måbyleden och åtgärder som förbättrar Arlandabanans kapacitet för fler tågrörelser. Exempel på åtgärder som förbättrar Arlandabanans kapacitet är korsningspunkterna Myrbacken och Skavstaby som vi anser bör läggas tidigt i planperioden.

Roslagsbanans förlängning bedöms ge stora nyttor för delar av länet som idag har låg tillgänglighet till Arlanda. Samtidigt tillförs robusthet till spårsystemet med ny koppling mellan centrala Stockholm och Arlanda. Den skapar samtidigt förutsättningar för helt nya pendlingsupplägg mellan nordöstra Stockholm och Uppsala. Vi bedömer därför att en förlängning av Roslagsbanan till Arlanda bör prioriteras före 2050.

Dynamiska kollektivtrafikkörfält kan vara positivt för kapacitet i vägnätet och säkra framkomlighet för bland annat busstrafik. Förslaget bör utredas vidare av Trafikverket för att analysera effekter.

Stärkt kollektivtrafik till Arlanda

Arlandasamordnaren lyfter fram flera positiva förslag för kollektivtrafiksörjning av Arlanda. Kollektivtrafiken har stor betydelse för resenärer och för flygplatsområdets anställda. Utveckling av kollektivtrafiken välkomnas.

Busstrafik som stärker resmöjligheter i öst-västlig riktning är positiva, såsom från nordöstra delen av länet, linjer som kopplar Mälardalen till Ostkustbanan och förbättrad integrering av Märsta med Arlanda. Flera av förslagen finns i Region Stockholms långsiktiga planer för utveckling av kollektivtrafiken och även i förslag till ny Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen. Åtgärdsvalsstudier bör inledas för att ta förslagen vidare.

Det är också positivt att tågoperatörer föreslås se över möjligheter till ökad trafik, särskilt vid förändrade förutsättningar på Arlandabanan, samt att ytterligare långväga tågtrafik föreslås kunna trafikera Arlanda C.

Vi instämmer i förslaget att regionala kollektivtrafikmyndigheter och kollektivtrafikföretag i större utsträckning bör marknadsföra kollektivtrafik till Arlanda. Det är ett bra förslag att berörda aktörer föreslås se över den breda flora av biljettsystem som finns i

Mälardalsregionen. Mer biljettsamverkan bedömer vi kan ha positiv effekt på kollektivtrafikresor till och från Arlanda.

Förslag som kräver ytterligare utredningar

Samordnaren föreslår en lång rad åtgärder för taxiverksamheten vid Arlanda samt åtgärder för att främja nykterhet i vägtrafiken. Flera av förslagen är av en art som Swedavia menar kräver fortsatta utredningar och involvering av fler aktörer.

Förslag om åtgärder för taxiverksamheten på Arlanda

Taxi är en viktig del av Arlandas angöring och Swedavia bedriver ett omfattande arbete för att styra, främja och utveckla taxiprodukten. Vissa förslag är kända sedan tidigare men innebär praktiska utmaningar, andra förslag är nya. Swedavia tar till sig samtliga förslag och kommer utreda genomförbarheten av dem i syfte att stärka taxiprodukten till resenärer på Arlanda.

Det är positivt att myndighetskontroller av regelefterlevnad hos taxibolag och förare föreslås eftersom det är en åtgärd som får effekt och som genomförs av aktörer med rätt befogenhet. Förslaget bör kopplas till resurstilldelning hos Polismyndigheten, Skatteverket och Transportstyrelsen för att effektivt kunna genomföra myndighetskontrollerna.

Swedavia arbetar kontinuerligt för att motverka svarttaxi både genom kontroller i terminal och inom flygplatsens väg- och parkeringssystem och vi välkomnar ytterligare samarbete med relevanta myndigheter för att adressera och hantera problemen.

Det är däremot viktigt att understryka att detta inte enbart är ett lokalt problem för Arlanda eller Swedavia, utan ett bredare samhällsproblem som kräver samverkan mellan flera aktörer – inklusive myndigheter, lagstiftare och rättsväsende. För att långsiktigt komma till rätta med svarttaxiverksamhet krävs både skärpt lagstiftning, effektivare tillsyn och ökad medvetenhet hos allmänheten.

Swedavia välkomnar därför en bredare dialog och samverkan kring dessa frågor, och fortsätter att göra vad vi kan inom ramen för vårt uppdrag och våra resurser.

Åtgärder för ökad trafiksäkerhet

Att kontrollera nykterhet hos fordonsförare är en polisiär uppgift och inte något som Swedavia kan ansvara för. Swedavia är däremot positiva till åtgärder som främjar säker vägtrafik med nyktra fordonsförare. De åtgärder som utredningen föreslår bedömer vi medför infrastrukturella och kapacitetsmässiga utmaningar. Trafikflöden stoppas upp och påverkas av kontrollerna med köbildning i flygplatsens vägsystem. Vidare skulle förslaget exempelvis kräva att Swedavia upprättar områden där stoppade fordon kan parkeras. Sammantaget anser vi att nykterhetskontroller på flygplatser är en större fråga som kräver särskild utredning. Vi menar att det är viktigt att gränsdragning för ansvar hålls mellan myndigheter och Swedavia.

I likhet med förslagen avseende taxi är det viktigt att även här understryka att detta inte enbart är ett lokalt problem för Arlanda eller Swedavia, utan ett bredare samhällsproblem som kräver samverkan mellan flera aktörer – inklusive myndigheter, lagstiftare och rättsväsende.

Trängselskatt på E4

E4 är den huvudsakliga vägförbindelsen till och från Arlanda flygplats och används ett stort antal resenärer och anställda för transport med bil, taxi och buss. En trängselskatt på E4 mellan Stockholm och Uppsala behöver utredas noggrant eftersom Arlandas attraktivitet riskerar att påverkas negativt. Vägtrafik till och från Arlanda följer inte helt samma rytm över dygnet som arbetspendling i stort. Det bedömer vi försvårar att, genom trängselskatt, sprida trängsel på E4 över tid och rum.

Vi menar att tydliga argument behövs för att motivera att ett Arlandapaket skulle behöva trängselskatt som en delfinansiering, relativt andra åtgärder i Sverige, som i stället helt finansieras av anslag.

Åtgärdsförslag med bäring på Swedavias verksamheter på Arlanda

Swedavia har en nyligen beslutad utvecklingsplan för Arlanda Airport. Utvecklingsplanen ger en riktning för utvecklingen av Arlanda fram till 2040. För landside och angöringstrafiken ger planen en riktning för utveckling av vägnät, parkering, buss, taxi och laddmöjligheter för elfordon, logistik, teknisk försörjning med mera.

Angöringsfunktioner

Dagens bussterminal vid terminal 4 för med sig långa gångtider för många resenärer. Bussterminalen är tidvis hårt belastad med kapacitetsbrist som följd. Trafiktekniskt har anläggningen brister, vilket även anslutande vägnät har.

Swedavias utvecklingsplan adresserar de problemen och föreslår en långsiktigt hållbar helhetslösning för Arlandas angöringstrafik och flygplatsinterna vägnät. Sammantaget bedömer vi att utvecklingsplanens inriktning för angöringsfunktioner medför bättre effektivitet och högre kundnytta. Planerna har högsta prioritet för att så snabbt det är möjligt erbjuda en bättre lösning för busstrafikens resenärer och operatörer. Vi har även påbörjat ett arbete med att hitta snabbare lösningar för att bussar åter ska kunna angöra terminal 5 på Arlanda.

Swedavia arbetar tillsammans med Sigtuna kommun för att utveckla gång- och cykelinfrastruktur som sammanbinder Märsta och Arlanda. Vidare innehåller utvecklingsplanen förslag på förbättringar för gång och cykel inom Arlandaområdet.

Samverkan inom Arlanda flygplats

Genom Swedavias ansvar för Arlanda flygplats bedrivs det idag en omfattande samverkan rörande flygplatsens drift och utveckling. Samverkan genomförs med alla av flygplatsens aktörer och vi fångar löpande upp frågor som behöver hanteras.

Övriga åtgärder

Bred samverkan för Arlandas utveckling

Arlanda flygplats har en central roll i landets transportsystem. Det är viktigt att flygplatsen är attraktiv för flygbolag, resenärer, anställda och andra aktörer. Det är därför positivt att samverkan lyfts som ett åtgärdsförslag. Flera samverkansinsatser bedrivs såsom Arlandaregionen, Näringslivsrådet Region Stockholm, Mälardalsrådet och Connect Sweden. Vi menar att det är extra viktigt att staten, regioner och kommuner också fördjupar och fortsätter sitt arbete för att stödja och främja Arlanda som nav i Sveriges transportsystem. Swedavia

Flyg med allmän trafikplikt

Som utgångspunkt är Swedavia positiva till åtgärder som stärker flygtrafiken. De linjer som samordnaren föreslår har varierande karaktär, olika marknadsmässiga förutsättningar samt skillnader i turtäthet och resande. Förslagen bör utredas inom Trafikverkets arbete inför nya trafikplikter inom luftfarten för att ta fram underlag till regeringen i det fall den kommersiella flygtrafiken upphör eller kraftigt reduceras

Totalförsvar, krisberedskap samt drift och underhåll

Det är angelägna åtgärdsförslag som föreslås för Trafikverket vad gäller att analysera samhällsviktiga transporter, kompetensförsörjning, lagerhållning av kritiska komponenter samt arbetsmaskiner. Det är också positivt att utökade resurser för drift och underhåll föreslås. Det

är nödvändigt att Trafikverket har resurser för att säkerställande fungerande väg- och järnvägsnät i normalläge och i situationer av kris.

Samverkan flyg- och tågbolag

Vi ser positivt på en utveckling mot mer samverkan mellan flyg- och tågbolag och Swedavia bidrar gärna till sådana initiativ som flygplatshållare. Samverkan mellan flyg- och tågbolag sker idag i Europa och i världen och förhoppningsvis ser vi en sådan utveckling i Sverige i och med att Arlanda Express och SAS har inlett ett samarbete för biljettbokning och samt den lösning som erbjuds resenärer på linjen Stockholm – Visby.

Godstrafik

Arlanda flygplats har en betydande flygfraktsverksamhet samt omfattande dagliga leveranser till och från flygplatsområdet. Vi instämmer i att Trafikverket och berörda intressenter bör analysera övergripande behov för godstrafiken.

Jonas Abrahamsson
VD